

**ქართველური ფუძეენის დიფერენციაციის
ზოგიერთი საკითხი. II**

**SOME ISSUES OF THE DIFFERENTIATION OF THE
COMMON KARTVELIAN PARENT LANGUAGE. II**

რევაზ აბაშია

Revaz Abashia

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: ქართველური ენები, ფუძეენის რეკონსტრუქცია,
ქართველური ფუძეენის დიფერენციაციის სქემა, შინაგანი
რეკონსტრუქციის მეთოდი, ისტორიულ-შედარებითი მეთოდი

Keywords: Kartvelian languages, reconstruction of parent language,
differentiation scheme of Common Kartvelian parent Language,
method of inner reconstruction, historical-comparative method

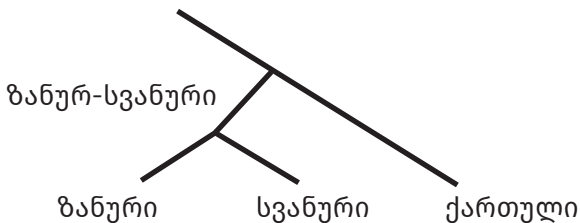
ქართველოლოგიაში გავრცელებული თვალსაზრისი, რომელიც სვანურის ადრე გამოყოფის მიხედვით საერთოქართველური ფუძეების დიფერენციაციის „დეეტერსისეული სქემის“ შედგენის საფუძველი გახდა (მ. ჯანაშვილი, გ. დეეტერსი), ძირითადად ეყრდნობა განსხვავებული მორფოლოგიურ-ლექსიკური მოვლენების ანალიზს. არ არის გათვალისწინებული ფონოლოგიური და, საერთოდ, კომპლექსური ისტორიულ-შედარებითი კვლევის შედეგები, რაც აუცილებელია მონათესავე ენათა უძველესი სტრუქტურული მოდელის სანდო რეკონსტრუქციისათვის. ამასთანავე, რაც ასევე მნიშვნელოვანია, სათანადოდ არ არის გამოყენებული შინაგანი რეკონსტრუქციის მეთოდი, რომლის გარეშეც ცალკეული ენის (ამ შემთხვევაში – სვანურის) დიაქრონიულ ცვლილებათა დინამიკის გარკვევა თითქმის შეუძლებელი ხდება.

ვფიქრობთ, შინაგანი რეკონსტრუქციისა და ისტორიულ-შედარებითი მეთოდების ერთობლივი გამოყენებით შესაძლებელია სვანურში წარმოდგენილი თავისებური, ქართულ-ზანურისაგან თვალსაჩინოდ განსხვავებული ენობრივი მოვლენების სხვაგვარი ახსნა. კერძოდ, სვანურში სინქრონიულ დონეზე არსებული განსხვავებული ენობრივი ფაქტები არანაირად არ გულისხმობს დიაქრონიულ დონეზეც ამ მასალის ასეთივე განსხვავებულობას სხვა ქართველურ ენათა მონაცემებთან შედარებით, ვინაიდან, როგორც ჩანს, ეს სხვაობა საერთოქართველური ფუძეებიდან სვანურის ადრე გამოყოფის შედეგი კი არ არის, არამედ – საკუთრივ სვანურში ისტორიულად განხორციელებული ტრანსფორმაციებისა. როგორც ირკვევა, სვანურში, ქართულ-ზანურისაგან განსხვავებით, იმდენად მასშტაბური სახე ჰქონდა ფონეტიკურ ცვლილებებს (უმლაუტიზაცია, აფრიკატიზაცია, დეზაფრიკატიზაცია, სპირანტიზაცია...) და, აქედან გამომდინარე, მორფოლოგიურ-ლექსიკურ ცვლილებებსაც, რომ სვანურის სახით მივიღეთ „თავისებური ენობრივი ტიპი“.

ვფიქრობთ, საერთოქართველური ფუძეენა თავდაპირველად დაიშალა ორ – ქართულ და ზანურ-სვანურ – ენობრივ ერთეულად, ვინაიდან ზანურ-სვანურში თავს იჩენს მათთვის საერთო, მაგრამ ქართულისაგან განსხვავებული მოვლენები, განსაკუთრებით – ფონოლოგიის სფეროში (მაგ., საარტიკულაციო ადგილის გადაწევის შედეგად წინა რიგის თანხმოვნებიდან უკანა რიგის თანხმოვნების ჩამოყალიბება...). შემდგომ ეტაპზე ქართული კვლავაც არ განიცდის საერთოქართველური ფუძეენისაგან დიდად განსხვავებულ სტრუქტურულ ცვლილებებს, ზანურ-სვანურში კი ასეთი ცვლილებების ახალი ეტაპი იწყება (ხმოვანთა უკან გადაწევა ზანურში, თანხმოვანთა სისტემური ფონეტიკური ცვლილებები სვანურში, ასევე მორფოლოგიურ-ლექსიკური ცვლილებანი: აუსლაუტის გამარტივება სვანურში, მიმღეობურ და ვნებითის ფორმათა ახლებური წარმოება სვანურში...), რის შედეგადაც ზანურ-სვანური ენობრივი ერთობა იშლება ზანურ (მეგრულ-ლაზურ) და სვანურ ენებად.

როგორც ზემოთ აღნიშნული, ისე – ქართველოლოგიაში ცნობილი სხვა თვალსაზრისების გათვალისწინებით, ვფიქრობთ, საერთოქართველური ფუძეენის დიფერენციაციის სქემა შეიძლება ასეთი სახით იყოს წარმოდგენილი:

საერთოქართველური ფუძეენა

The common viewpoint in Kartvelology, which became the basis for the “Deetersian scheme” of the differentiation of the Common Kartvelian parent language, supporting the earlier separation of Svan (M. Janashvili, G. Deeters), is mainly based on the analysis of different morphological and lexical occurrences. The results of phonological and, in general, complex historical-comparative research, which are necessary for the reliable reconstruction of the ancient structural model of kindred languages, are not taken into account. At the same time, what is also important, the method of internal reconstruction is not properly used, without which it becomes almost impossible to determine the dynamics of diachronic changes of a separate language (in this case – Svan).

The author believes that with the joint use of internal reconstruction and historical-comparative methods, it is possible to explain the peculiar linguistic occurrences in Svan, visibly different from Georgian and Zan. In particular, the different linguistic facts existing in Svan at the synchronic level do not in any way imply the same difference of this material at the diachronic level as compared to the data of other Kartvelian languages, since it seems that this difference is not the result of the earlier separation of Svan from the Common Kartvelian parent language, but – of the transformations carried out historically in Svan itself. As it turns out, in Svan, unlike Georgian and Zan, the phonetic changes (umlautization, affricatization, desaffricatization, spirantization...) and hence the morphological and lexical changes were so large-scale that Svan became a “specific language type”.

The author believes that the Common Kartvelian parent language was initially divided into two linguistic units – Georgian and Zan-Svan – since in Zan-Svan there are occurrences that are common to them, but different from Georgian, especially – in phonology (for example, the formation of back row consonants from front row ones as a result of shifting the place of articulation...). At a later stage, Georgian still

does not undergo structural changes that are very different from the Common Kartvelian parent language, and in Zan-Svan a new stage of such changes begins (vowel shifting to back in Zan, systemic phonetic changes of consonants in Svan, as well as morphological and lexical changes: simplification of auslaut in Svan, new ways of formation of passive and participle forms in Svan...), as a result of which the Zan-Svan linguistic unity breaks up into Zan (Megrelian-Laz) and Svan languages.

Taking into account both the above-mentioned and other standpoints known in the Kartvelology, the author believes that the differentiation scheme of the Common Kartvelian parent language can be presented in the following form:

